

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ ТА ЗМІСТ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Тема 1 Загальноприйняті принципи та системи обліку

- 1.1 Концептуальні основи бухгалтерського обліку.
- 1.2 Загальноприйняті принципи бухгалтерського обліку.
- 1.3 Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності.
- 1.4 Моделі бухгалтерського обліку.
- 1.5 Національні системи бухгалтерського обліку.
- 1.6 Міжнародна система рахунків.
- 1.7. Контрольні запитання.
- 1.8. Тести для самоконтролю.

1.1 Концептуальні основи бухгалтерського обліку

З бухгалтерської точки зору Концепція – це сукупність основних теоретичних принципів ведення обліку та складання звітності.

Концепція бухгалтерського обліку є основою для:

- розробки нових та перегляду діючих нормативних актів з бухгалтерського обліку;
- прийняття рішень, які не врегульовані нормативними актами;
- допомагає користувачам бухгалтерської інформації у розумінні даних, що містяться у фінансовій звітності;
- забезпечує фахівців інформацією про підходи, що використовуються у бухгалтерському обліку та складанні фінансової звітності.

Концепції обліку розподіляються на:

- загальні концепції обліку - відображають системи поглядів декількох країн;
- окремі концепції обліку - відображають системи обліку однієї країни.

Елементи концептуальної основи обліку:

- МЕТА - дещо в майбутньому, до чого необхідно прагнути;
- ЯКІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ІНФОРМАЦІЇ – атрибути облікової інформації, які мають тенденцію збільшувати свою корисність;
- ПРИНЦИПИ – положення, які покладені в основу визначення оцінок фактів господарської діяльності і які розкривають у формі, що необхідна для користувачів облікової інформації;
- СТАНДАРТИ – представляють собою загальні рішення фінансових проблем обліку;
- ТЛУМАЧЕННЯ – пояснення, які вносять чіткість та зрозумілість окремих стандартів обліку, підтримуючи їх застосування на практиці;
- ПРАКТИКА – спосіб досягнення основної мети.

Сукупність елементів концепції складають загальну основу побудови обліку як в цілому, так і в окремих країнах. Радою з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку затверджена Концептуальна основа складання та подання фінансових звітів, яка містить виклад концепцій, на яких ґрунтується складання і подання фінансових звітів зовнішнім користувачам.

Зміст концептуальної основи:

- Мета фінансових звітів.
- Основоположні характеристики фінансових звітів.
- Якісні характеристики фінансових звітів.
- Елементи фінансових звітів.
- Визнання елементів фінансових звітів.
- Оцінка елементів фінансових звітів.
- Концепції капіталу та збереження капіталу.

Кожна країна розробляє власні концепції бухгалтерського обліку. Концепція бухгалтерського обліку в США складається з принципів обліку (собівартості, доходів, погодженості, повного розкриття інформації), детальних процедур та практики бухгалтерського обліку, обмежень (порогу визнання, вартості, консерватизму), умовностей (умовність окремого підприємства, безперервності, одиниці виміру, облікового періоду), елементів фінансових звітів.

У Великобританії основних концепцій бухгалтерського обліку немає, основні принципи, правила зазначаються в стандартах та законах з регулювання обліку.

Концептуальна основа стосується фінансових звітів загального призначення, включаючи консолідовані фінансові звіти, які складаються та подаються принаймні щорічно і мають за мету забезпечити загальні інформаційні потреби широкого кола користувачів.

Інформаційні потреби користувачів:

1. Інформація про економічні ресурси – необхідна для оцінки здатності в минулому змінювати ці ресурси, і здатності генерувати грошові кошти та їх еквіваленти у майбутньому.

2. Інформація про фінансові структури – необхідна для прогнозування майбутніх потреб у позиках, визначення розподілу майбутніх прибутків та потоків грошових коштів серед власників підприємства. Визначення вірогідності залучення фінансів у майбутньому.

3. Інформація про ліквідність – необхідна для прогнозування спроможності вчасно виконувати свої фінансові зобов'язання, визначення наявності грошових коштів у найближчому майбутньому після виконання фінансових зобов'язань даного періоду.

4. Інформація про платоспроможність – необхідна для визначення наявності грошових коштів упродовж більшого періоду часу для вчасного виконання фінансових зобов'язань.

5. Інформація про прибутковість – необхідна для оцінки потенційних змін в економічних ресурсах, які підприємство ймовірно контролюватиме в майбутньому.

6. Інформація про результати діяльності – необхідна для прогнозування здатності підприємства генерувати грошові кошти за рахунок існуючої бази ресурсів, для формування думки про ефективність, з якою підприємство може використовувати додаткові ресурси.

7. Інформація про зміни у фінансовому стані – корисна при оцінці і

прийняття рішень для оцінки інвестиційної, фінансової та операційної діяльності впродовж звітного періоду, та є базою для оцінки здатності підприємства генерувати грошові кошти та їх еквіваленти і визначає потреби підприємства у використанні руху грошових коштів.

Метою фінансових звітів - є надання інформації про фінансовий стан, результати діяльності та зміни у фінансовому стані підприємства, яка є корисною для широкого кола користувачів у прийнятті ними економічних рішень, результати управління, здійснюваного керівництвом, або підзвітність керівництва зо довірені йому ресурси.

Проте фінансові звіти не надають всієї інформації, яка може бути корисною користувачам при прийнятті ними економічних рішень. Фінансові звіти відображають фінансові наслідки останніх подій і не обов'язково мають містити інформацію не фінансового характеру.

Для того, щоб відповідати поставленій меті, фінансові звіти складаються на основі облікового принципу нарахування. Згідно з цим принципом результати операцій та інших подій визнаються, тоді коли вони відбуваються (а не тоді, коли сплачуються грошові кошти або їх еквіваленти), відображаються в бухгалтерських реєстрах та наводяться у фінансових звітах тих періодів, до яких вони відносяться. Фінансові звіти, складені згідно з принципом нарахування, інформують користувачів не тільки про минулі операції, які містили виплату або отримання грошових коштів, але і про зобов'язання виплатити грошові кошти в майбутньому і про ресурси, які представлені грошовими коштами, що їх буде одержано у майбутньому. Таким чином, вони надають саме той тип інформації щодо минулих операцій та минулих подій, який є найбільш корисним для користувачів при прийнятті ними економічних рішень.

Як правило, фінансові звіти складаються виходячи з припущення, що підприємство є безперервно діючим і залишатиметься діючим в майбутньому. Таким чином, припускається, що підприємство не має ні наміру, ані потреби ліквідуватися або суттєво звужувати масштаби своєї

діяльності; в разі наявності такого наміру або потреби фінансові звіти можуть складатися з дотриманням іншого принципу, в такому випадку має розкриватися застосований принцип.

1.2 Загальноприйняті принципи бухгалтерського обліку

Облікові системи формувалися в зарубіжних країнах під впливом національних особливостей їхнього економічного і політичного розвитку, історично формувалися і принципи бухгалтерського обліку. Принципи бухгалтерського обліку відрізняють одну модель обліку від іншої та становлять найбільшу складність при узгодженні різних національних систем обліку. Виходячи з цих обставин, світова практика виробила принципи бухгалтерського обліку, загальноприйняті для всіх країн.

Загальноприйняті принципи бухгалтерського обліку - це система стандартів і принципів фінансового обліку та фінансової звітності, яка використовується в країні.

Принципи бухгалтерського обліку включають:

- принципи облікової інформації;
- якісні характеристики облікової інформації;
- елементи фінансової звітності.

Загальноприйняті принципи:

Принцип автономності підприємства (одиниці обліку). Він означає, що кожне підприємство розглядається як самостійна господарська одиниця, відокремлена від своїх власників та інших підприємств. Рахунки підприємства мають бути відокремлені від рахунків його власників. Принцип автономності дотримуються в усіх випадках, незалежно від організаційно-правової форми підприємства. Цей принцип ще називають принципом одиниці обліку.

Принцип безперервності діяльності (продовження діяльності) - базується на тому положенні, що підприємство постійно функціонує і продовжуватиме в майбутньому свою діяльність необмежений період часу,

Власники підприємства не мають наміру його ліквідувати чи продати. Виходячи з цього принципу, господарські засоби включаються до балансу в оцінці за їх фактичною собівартістю, а не за ринковою ціною. У звіт про прибутки та збитки включаються доходи і витрати, зумовлені нормальною поточною діяльністю підприємства. У протилежному разі, коли є ознаки, що підприємство припинить свою діяльність і буде ліквідовано, використовуються інші правила бухгалтерського обліку - активи (майно) оцінюються за ліквідаційною (ринковою) вартістю.

Принцип достовірності – полягає у тому, що засоби підприємства відображаються у двох напрямках: з одного боку – за їх речовим складом (гроші, складські запаси, основні засоби і ін.), а з іншого – за джерелами їх формування. Джерела формування у свою чергу можуть бути залучені (зобов'язання) та власні. Тому принцип достовірності може бути виражений формулою:

$$\text{Господарські засоби} = \text{Зобов'язання} + \text{Власний капітал}$$

Фінансова звітність повинна достовірно наводити інформацію про фінансовий стан, фінансові результати та рух грошових коштів.

Принцип грошового вимірювання (вартісних показників вимірювання) - означає, що в бухгалтерському обліку відображаються факти, операції, які можуть бути виражені у грошовому вимірі. Звичайно, в обліку можуть застосовуватись й інші вимірники господарських засобів (натуральні, трудові), але узагальнення їх можливе тільки за допомогою грошового вимірника.

Принцип собівартості. У бухгалтерському обліку відображається фактична собівартість засобів, а не їхня ринкова вартість, Іншими словами, в обліку і звітності оцінка активів здійснюється, виходячи з фактичних витрат на їх придбання або виробництво. Відображення в обліку та звітності господарських засобів за їхньою собівартістю пояснюється двома причинами. По-перше, оцінка засобів за ринковою вартістю супроводжується великими труднощами її визначення. Крім того, ринкова оцінка (вартість) в будь-якому разі носить елемент суб'єктивності, тоді як собівартість є

об'єктивною. По-друге, виходячи з принципу безперервності діяльності, підприємство не буде швидко реалізувати засоби, які йому належать. Воно використовує ці засоби для забезпечення своєї поточної діяльності. А тому нема потреби знати ринкову вартість засобів, що знаходяться на підприємстві і використовуються ним.

Принцип нарахування. Цей принцип регулює собою момент визнання доходів і витрат. За цим принципом доходи і витрати відображаються в обліку в тому періоді, в якому вони були нараховані, незалежно від того, коли фактично отримано чи сплачено гроші. Альтернативним методом є касовий метод, за яким доходи визначаються з моменту надходження грошей, а витрати – з моменту сплати грошей.

Принцип реалізації - тісно пов'язаний з принципом нарахування. За цим принципом доходи від реалізації продукції, робіт, послуг обліковують, коли виконано договірні зобов'язання та надіслано рахунок клієнтові. Моментом реалізації та визначення доходу від реалізації є момент відвантаження продукції і переходу права власності на неї від постачальника до клієнта.

Принцип обачливості (консерватизму, обережності). За цим принципом доходи обліковуються коли можливість їх отримання стає цілком визначеною подією, фактом, тоді як витрати та втрати повинні відображатися, коли їх здійснення є ймовірною, можливою подією. В основу цієї концепції покладено принцип оцінки об'єктів обліку, який дає змогу уникнути завищення оцінки активів і доходів, а також недооцінки зобов'язань і витрат. Згідно з принципом обачливості, передбачені потенційні збитки (сумнівна заборгованість клієнтів) мають бути відображені в результатах звітного періоду.

Принцип матеріальності або суттєвості означає, що в бухгалтерському обліку мають бути відображені всі важливі, суттєві події, господарські операції. Водночас незначні, несуттєві події та факти не повинні відображатися в обліку та звітності.

Принцип відповідності - це принцип розмежування доходів і витрат

між періодами та узгодження (відповідності) доходів звітного періоду з витратами, завдяки яким одержано ці доходи. Облік доходів за даний звітний період здійснюється за принципом нарахування та реалізації. Витрати даного звітного періоду – це ті витрати, що пов'язані з господарською діяльністю, яка зумовила отримання доходів у даному періоді. Цей принцип має велике значення для правильного визначення фінансових результатів звітного періоду.

Принцип постійності вимагає від підприємства застосування обраної облікової політики протягом тривалого часу. Зміни обраних методів обліку та оцінки мають бути обґрунтовані і докладно описані в додатку до фінансової звітності. Це стосується методів нарахування амортизації основних засобів та нематеріальних активів, порядку нарахування зносу малоцінних швидкозношуваних предметів, створення резервів, методів обліку витрат виробництва, методів оцінки майна, тощо.

Принцип періодичності (або облікового періоду) визначає можливість і необхідність поділу безперервної діяльності підприємства на звітні періоди для складання необхідної звітності і визначення результатів діяльності. Проміжними обліковими періодами є поквартальні періоди, за які теж складається звітність і визначаються фінансові результати діяльності.

1.3 Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності

Фінансова звітність, яку складають підприємства різних країн світу має певні відмінності, зумовлені соціальними, економічними та політичними чинниками. Відмінність у підходах до змісту фінансових звітів значно ускладнювали аналіз інформації та прийняття рішень в умовах розвитку міжнародної торгівлі, транснаціональних корпорацій, глобалізації фінансових ринків.

Для забезпечення гармонізації фінансової звітності 29 червня 1973 року створено Комітет з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (КМСБО). У квітні 2001 року КМСБО реорганізований у Раду по

Міжнародним стандартам фінансової звітності. КМСБО було засновано на підставі угоди, укладеної фаховими організаціями бухгалтерів Австралії, Великобританії, Ірландії, Канади, Німеччини, Мексики, США, Франції та Японії. Згідно з Конституцією КМСБО його метою є формулювання, видання та вдосконалення в інтересах суспільства стандартів бухгалтерського обліку, які в результаті були визнані міжнародними стандартами бухгалтерського обліку.

Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності – це правила, що встановлюють вимоги визнання, оцінки і розкриття фінансово-господарських операцій для складання фінансових звітів компаній у всьому світі. Стандарти забезпечують порівнянність бухгалтерської документації між компаніями у всесвітньому масштабі і є умовою доступності інформації для зовнішніх користувачів.

Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку були розроблені з метою гармонізації бухгалтерського обліку зарубіжних країн.

Міжнародні стандарти, які були затверджені до 2001 року мають назву Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку, Міжнародні стандарти, які розроблені і затверджені після 2001 року мають назву Міжнародні стандарти фінансової звітності.

Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) – це стандарти та тлумачення, видані Радою з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (РМСБО). Вони охоплюють:

- Міжнародні стандарти фінансової звітності;
- Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку;
- Тлумачення КТМФЗ;
- Тлумачення ПКТ.

Міжнародні стандарти обліку являють собою документи, які визначають загальний підхід до складання фінансової звітності і пропонують варіанти обліку окремих засобів або операцій. В стандартах не вказуються , які рахунки необхідно використовувати в обліку, які первинні документи використовувати в обліку, яку форму фінансових звітів використовувати, не зазначається про всі відомі фінансовому обліку методи оцінки. В МСБО

розглядаються тільки ті методи обліку, які дозволяються стандартами використовувати при складанні фінансової звітності, вибір певного методу базується на загальноприйнятих міжнародних принципах обліку, на основі яких складаються фінансові звіти. Особливістю МСБО є те, що в них передбачається два підходи до відображення одних і тих операцій або подій, один підхід є базовим, другий альтернативним.

Багато країн розробляють національні стандарти фінансової звітності на основі МСБО, деякі використовують їх як національні.

Міжнародні стандарти обліку в різних країнах світу **використовуються:**

- як основа національних вимог до бухгалтерського обліку а багатьох країнах світу;
- як міжнародний базовий підхід в тих країнах, які розробляють свої власні вимоги, в тому числі і країни з ринковою економікою і ті які тільки розвиваються (наприклад Китай, країни СНД);
- фондовими біржами та регулюючими органами , які дозволяють іноземним та вітчизняним компаніям подавати фінансові звіти відповідно до МСБО;
- національними органами, такими як Європейська комісія, яка оголосила про повне поєднання МСБО з європейськими директивами щодо результатів, які відповідають потребам ринків капіталу;
- Світовим банком, який вимагає від позичальників подання фінансової звітності згідно з МСБО.

Кожний стандарт **розкриває інформацію** про завдання і концепції, покладені в основу розробки стандарту; перелік питань, що розглядаються в стандарті; визначення основних термінів; критерії застосування певного стандарту; бази вимірювання та методи обліку; способи розкриття інформації та пояснення до них.

Основна інформація, яку містить кожний міжнародний стандарт:

- об'єкт обліку - надається визначення об'єкту обліку та основних понять, пов'язаних з цим об'єктом;
- визнання об'єкту - наводяться критерії віднесення об'єктів обліку

до різних елементів звітності;

- оцінка об'єкту обліку – наводяться рекомендації щодо використання методів оцінки та вимоги до оцінки різних елементів звітності;
- відображення в фінансовій звітності – розкриття інформації про об'єкт обліку в різних формах фінансової звітності.

Послідовність розробки МСБО:

1. Створення Керівного комітету (консультативна група) – здійснює первісне дослідження, в процесі якого визначаються всі питання, пов'язані з темою стандарту; розглядає застосування Концептуальної основи РМСБО щодо визначених питань; вивчає регіональні та національні вимоги та практику щодо облікових підходів, які є доречними.

2. Публікація проекту викладів принципів визначення облікових принципів, які покладені основу; розглянуті альтернативні підходи та причини їх прийняття або відхилення.

3. Узгодження викладених принципів з Радою МСБО для ухвалення остаточного викладу принципів.

4. Підготовка проекту МСБО, ухвалення його Радою МСБО та його публікація.

5. Період обговорення проекту (1-3 місяці), розгляд коментарів, підготовка проекту для перегляду Радою.

6. Затвердження Радою міжнародного стандарту та його публікація.

Практика свідчить, що використання міжнародних стандартів бухгалтерського обліку забезпечує:

- зменшення ризику для кредиторів та інвесторів;
- зниження витрат кожної країни на розробку власних стандартів;
- поглиблення міжнародної кооперації в галузі бухгалтерського обліку;
- однозначне розуміння фінансової звітності та зростання довіри до її показників у всьому світі.

Перелік міжнародних стандартів фінансової звітності і бухгалтерського обліку:

Міжнародні стандарти фінансової звітності	Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку
МСФЗ 1 «Перше застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності»	МСБО 1 «Подання фінансової звітності»
МСФЗ 2 «Платіж на основі акцій»	МСБО 2 «Запаси»
МСФЗ 3 «Об'єднання бізнесу»	МСБО 7 «Звіт про рух грошових коштів»
МСФЗ 4 «Страхові контракти»	МСБО 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки»
МСФЗ 5 «Непоточні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність»	МСБО 10 «Події після звітного періоду»
МСФЗ 6 «Розвідка та оцінка запасів корисних копалин»	МСБО 11 «Будівельні контракти»
МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації»	МСБО 12 «Податки на прибуток»
МСФЗ 8 «Операційні сегменти»	МСБО 16 «Основні засоби»
МСФЗ 9 «Фінансові інструменти»	МСБО 17 «Оренда»
МСФЗ 10 «Консолідована фінансова звітність»	МСБО 18 «Дохід»
МСФЗ 11 «Спільна діяльність»	МСБО 19 «Виплати працівникам»
МСФЗ 12 «Розкриття інформації про частки участі в інших суб'єктах господарювання»	МСБО 20 «Облік державних грантів і розкриття інформації про державну допомогу»
МСФЗ 13 Оцінка справедливої вартості	МСБО 21 «Вплив змін валютних курсів»
МСФЗ для МСП Міжнародний стандарт фінансової звітності для малих та середніх підприємств	МСБО 23 «Витрати та позики»
	МСБО 24 «Розкриття інформації про пов'язані сторони»
	МСБО 26 «Облік та звітність щодо програм пенсійного забезпечення»
	МСБО 27 «Окрема фінансова звітність»
	МСБО 28 «Інвестиції в асоційовані та спільні підприємства»
	МСБО 29 «Фінансова звітність в умовах гіперінфляції»
	МСБО 32 «Фінансові інструменти: подання»
	МСБО 33 «Прибуток на акцію»
	МСБО 34 «Проміжна фінансова звітність»
	МСБО 36 «Зменшення корисності активів»
	МСБО 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи»
	МСБО 38 «Нематеріальні активи»
	МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка»
	МСБО 40 «Інвестиційна нерухомість»
	МСБО 41 «Сільське господарство»

Перелік тлумачень, розроблених Комітетом з тлумачень міжнародної фінансової звітності (КТМФЗ) (англ. Interpretations of International Accounting Standards) (IFRIC) та колишнім Постійним комітетом з тлумачень (ПКТ) (англ. Standing Interpretations Committee (SIC)), які роз'яснюють положення стандартів, що містять неоднозначні або неясні рішення. Інтерпретації тлумачень забезпечують єдиний порядок у застосуванні стандартів:

Тлумачення
КТМФЗ 1 "Зміни в існуючих зобов'язаннях з виведення з експлуатації, відновлення та подібних зобов'язаннях"
КТМФЗ 2 "Частки учасників кооперативних суб'єктів господарювання та подібні інструменти"
КТМФЗ 4 "Визначення, чи містить угода оренду"
КТМФЗ 5 "Права на частки у фондах на виведення з експлуатації, відновлення та екологічну реабілітацію"
КТМФЗ 6 "Зобов'язання, що виникають внаслідок участі у специфічному ринку - відходів електричного та електронного обладнання"
КТМФЗ 7 "Застосування методу перерахунку згідно з МСБО 29 "Фінансова звітність в умовах гіперінфляції"
КТМФЗ 10 "Проміжна фінансова звітність і зменшення корисності"
КТМФЗ 12 "Послуги за угодами про концесію"
КТМФЗ 13 "Програми лояльності клієнта"
КТМФЗ 14 "МСБО 19 – Обмеження на активи за визначеною виплатою, вимоги щодо мінімальні фінансування та їх взаємозв'язок"
КТМФЗ 15 "Угоди про будівництво об'єктів нерухомості"
КТМФЗ 16 "Хеджування чистих інвестицій в закордонну господарську одиницю"
КТМФЗ 17 "Виплати негрошових активів власникам"
КТМФЗ 18 "Передачі активів від клієнтів"
КТМФЗ 19 "Погашення фінансових зобов'язань інструментами власного капіталу"
КТМФЗ 20 "Витрати на розкривні роботи на етапі добування в кар'єрі"
КТМФЗ 21 "Обов'язкові платежі"
ПКТ 7 "Введення євро"
ПКТ 10 "Державна допомога: відсутність конкретного зв'язку з операційною діяльністю"
ПКТ 15 "Операційна оренда: заохочення"
ПКТ 25 "Податки на прибуток: зміни у податковому статусі суб'єкта господарювання або його акціонерів"
ПКТ 27 "Оцінка сутності операцій, які мають юридичну форму угоди про оренду"
ПКТ 29 "Угоди про концесію послуг: розкриття інформації"
ПКТ 31 "Дохід: бартерні операції, пов'язані з рекламними послугами"
ПКТ 32 "Нематеріальні активи: витрати на сторінку в Інтернеті"

1.4 Моделі бухгалтерського обліку

Бухгалтерський облік визначається середовищем, в якому він функціонує. Кожній країні притаманні своя історія, свої цінності, політична система, бухгалтерський облік. Із всіх країн світу виділяють групи країн, кожна з яких можна поєднати по окремим ознакам. По спільності проявлення ознак визначаються моделі бухгалтерського обліку.

На певному етапі розвитку бухгалтерського обліку сформувалися основні школи бухгалтерського обліку, кожна з яких має свій аспект:

Італійська - юридичний аспект;

Французька - економічний аспект;

Німецька - процедурний аспект;

Англо-американська - психологічний аспект.

Характеристика основних шкіл бухгалтерського обліку наведена в табл. 1.1

Відомий етап розвитку бухгалтерського обліку, коли виділяли чотири групи країн, кожна з яких об'єднана за деякими загальними підходами:

Перша група - англомовні країни	} використовують подвійну бухгалтерію з метою визначення фін. результату
Друга група - континентальні країни	
Третя група - латиноамериканські країни	
Четверта група - Східна Європа – для контролю збереження цінностей.	

Для бухгалтерського обліку англомовних країн особливістю є не державний підхід, а професійний. Асоціації бухгалтерів розробляють основні облікові принципи, які визначають державні органи. Бухгалтерський облік ведеться для потреб інвесторів і кредиторів.

У Континентальних країнах облік ведеться за принципами встановленими державними органами, обов'язковими для всіх суб'єктів господарювання. Облік ведеться для потреб державних, податкових органів.

У Латиноамериканських країнах мета обліку – відобразити інфляційні процеси.

У країнах Східної Європи облік вели від імені або за дорученням державних органів.

Таблиця 1.1 Характеристика основних шкіл бухгалтерського обліку

Проблеми обліку	Вирішення проблем школами бухгалтерського обліку			
	італійська	французька	німецька	англо-американська
Мета обліку	контроль осіб господарського процесу	ефективність використання ресурсів підприємства	розробка раціональних облікових процедур	контроль адміністрації
Предмет обліку	права та обов'язки осіб	ресурси	процедури	поведінка адміністрації
Об'єкт обліку	документи	цінності	цінності	цінності
Базова наука	право	політична економія	математика	психологія
Баланс (зміст)	рівновага прав і обов'язків	рівновага доходів і витрат	рівновага дебетових і кредитових сальдо	рівновага засобів із кредиторською заборгованістю та капіталом
Баланс (відношення до рахунків)	витікає з рахунків	витікає з рахунків	рахунки витікають з балансу	не принципово
Оцінка	ціни реалізації	собівартість	не принципово	відповідно до мети управління
Рахунки по змісту	тільки розрахунків	тільки інвентарні та операційні	активно-пасивні	екрани
Причина подвійного запису	зміна прав та зобов'язань	обмін цінностями	витікають з балансу	не принципово
Метод	індукція	індукція	дедукція	індукція
Межі обліку	мікрооблік	мікро- та макрооблік	мікро- та макрооблік	мікрооблік

У процесі історичного розвитку виникають та удосконалюються національні системи бухгалтерського обліку. Для визначення спільних рис і відмінностей в організації бухгалтерського обліку між країнами необхідна класифікація систем бухгалтерського обліку за певними ознаками.

По спільності проявлення ознак виділяється декілька моделей

бухгалтерського обліку.

За суб'єктивно-географічною ознакою виділяються:

Британо-американська (англо - американська) модель

Країни цієї моделі: Австралія, Велика Британія, Венесуела, Гонконг, Ізраїль, Індія, Ірландія, Ісландія, Канада, Кіпр, Кенія, Мексика, Нігерія, Нова Зеландія, Нідерланди, Центральна Америка, США та інші країни із значним британо - американським впливом.

Окремо виділяється британська і американська модель.

Характерні риси британо - американської моделі:

- орієнтація обліку на потреби інвесторів і кредиторів;
- наявність розвинутого ринку цінних паперів;
- високий рівень професійної бухгалтерської підготовки;
- наявність великої кількості транснаціональних корпорацій.

Континентальна модель

Країни цієї моделі: Австрія, Бельгія, Греція, Єгипет, Італія, Норвегія, Португалія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Швейцарія, Швеція, Японія та інші.

Окремо виділяється французька і німецько-датська модель.

Характерні риси континентальної моделі:

- тісні зв'язки з банками;
- детальний юридичний регламент обліку і звітності;
- орієнтація обліку і звітності на інтереси державного управління оподаткуванням;
- макроекономічне планування (сильний вплив ЄС).

Південно - американська модель

Країни цієї моделі: Аргентина, Бразилія, Перу, Чилі, Еквадор, та інші країни з нестабільною економікою.

Характерні риси південно – американської моделі:

- високий рівень інфляції;

- жорсткі вимоги держави до обліку і контролю доходів фірм та населення;
- облікова політика жорстко визначена;
- орієнтація обліку і звітності на вимоги державного планування.

Південно - європейська модель

Об'єднує минулі соціалістичні країни. Країни цієї групи є перехідними до той чи іншої моделі бухгалтерського обліку або створення нової моделі під впливом міжнародних стандартів і національних систем.

За ознакою об'єднання країн:

Країни Європейського Співтовариства

Характерні риси моделі бухгалтерського обліку країн Європейського Співтовариства:

- дві бухгалтерії (загальна та аналітична);
- прибуткова база плану рахунків;
- мета облікової системи - збільшення прибутку.

Країни Організації Об'єднаних Націй

Характерні риси:

- дві бухгалтерії;
- виробнича база плану рахунків;
- мета облікової системи – збільшення доходу.

Ісламська модель обліку

Розповсюджена в країнах Близького Сходу – основна ідея моделі знаходиться під впливом релігійних ідей.

Характерні риси:

- забороняється отримувати дивіденди як прибуток;
- при оцінці активів та зобов'язань компанії перевага надається ринковим цінам.

За ознакою ініціативи розвитку обліку (за результатами аналізу системи обліку в США та декількох європейських країнах) виділяються

моделі:

Континентальна Європа – розвиток обліку був ініційований законодавчими актами;

Великобританія – з обліковою професією (дипломованими бухгалтерами);

США – з інженерними та громадськими бухгалтерами.

За ознакою «сфер впливу» на систему обліку виділяють:

- британську модель - впливає на розвиток обліку в Австралії та Індії;
- американську модель – впливає на розвиток обліку в Мексиці і в цілому ряді латиноамериканських країнах, Ізраїлі та Японії;
- французьку модель – впливає на облік Південної Європи, районах Середземномор'я і деяких інших.

За ознакою трактування обліку виділяють основні варіанти трактування обліку:

- макроекономічний;
- мікроекономічний;
- незалежний;
- одноманітний.

1.5 Національні системи бухгалтерського обліку

На розвиток бухгалтерського обліку впливають внутрішні та зовнішні фактори, що визначають національні особливості бухгалтерських систем. Вважається, що на бухгалтерські системи зарубіжних країн перш за все впливають фактори соціального середовища.

До факторів соціального середовища відносяться :

Стадія економічного розвитку, особливості підприємницької діяльності, ступінь втручання керівництва в економічні відносини, групи

користувачів та укладачів бухгалтерської звітності, цілі, які вони при цьому переслідують, характер бухгалтерської професії, наявність специфічних прийомів регулювання бухгалтерського обліку, рівень інфляції, культурні відносини, законодавчу систему, політичну систему, систему освіти, міжнародний вплив.

Американські вчені вважають, що середовище в якому функціонує облік, знаходиться під впливом таких факторів:

- тип правління в країні;
- тип економічної системи;
- галузь економіки;
- організації, що існують в цьому суспільстві;
- тип регулювання та контролю;
- загальний рівень освіти;
- економічний розвиток суспільства.

До факторів, що визначають особливості національних систем обліку та звітності в міжнародній практиці відносять :

- ступінь розкриття фінансової інформації;
- вплив закону про компанії на облік;
- важливість розрахунку прибутку;
- значення принципу обачності;
- вплив податкового законодавства;
- значення інфляції;
- орієнтація звітної інформації на користувачів ринків капіталів.

На побудову та функціонування національних систем бухгалтерського обліку одним з **основних факторів впливу є загальна економічна ситуація в кожній** країні. Країни можна поділити на ті, які мають високий рівень інфляції, і країни, що мають низький рівень інфляції. В країнах з низьким рівнем інфляції облік базується на принципі «незмінності первісної оцінки». Суть цього принципу полягає у відображенні в обліку обсягу реалізації,

понесених витрат та інших фінансових угод за цінами, які склалися на момент укладання таких угод. У тих країнах, де інфляція впливає на економіку, в обліку використовуються спеціальні методики розрахунку впливу інфляції.

Наприклад:

- у Бельгії – немає спеціальних розпоряджень з обліку інфляційних явищ;
- у Люксембурзі - цей напрям бухгалтерської діяльності не розвивався;
- у Данії – немає стандартів, які б регулювали інфляційні явища;
- у Великобританії – головний документ – вказівки про інфляційний облік;
- в Італії – немає правил, пов'язаних з інфляційними процесами, дозволено проводити переоцінку з використанням спеціальних індексів;
- у Португалії – податкове законодавство дозволяє проводити переоцінку основних засобів, для чого можна користуватися пропорціями переоцінки, які базуються на індексі споживчих цін;
- у Швеції - на сучасному етапі припинена робота в цьому напрямку.

Значний вплив на національну систему обліку здійснює наявність законодавчої бази та інших нормативних документів, їх відповідність міжнародній практиці і затвердженням національним стандартам.

Країни-законодавці відрізняються обов'язковістю дотримання законів за принципом «дозволено те, що дозволено». Облікові правила в цих країнах регламентовані і визначаються законодавством. Процедури ведення обліку деталізуються і регламентуються. Головна задача обліку – визначення державних податків та контроль за своєчасною та повною їх сплатою.

У країнах – не законодавців, дозволений підхід за принципом «дозволено те, що не заборонено». Облікові стандарти в цих країнах не регулюються державою, а визначаються професійними організаціями бухгалтерів.

На формування національних систем обліку впливає **професійне самоврядування**. Провідні фахівці з бухгалтерського обліку можуть впливати на формування системи бухгалтерського обліку.

На національні системи обліку впливає **система оподаткування**. У багатьох країнах Європейського Співтовариства у фінансовій звітності витрати відображають за тією сумою, за якою вони приймаються для податкових розрахунків. У тих країнах, в яких система оподаткування має значний вплив, бухгалтерський облік спрямований на дотримання норм податкового законодавства, бухгалтерський облік ведеться на задоволення потреб фіскальних органів.

1.6. Міжнародна система рахунків

Рахунки бухгалтерського обліку призначені для формування облікової інформації про факти і операції фінансово-господарської діяльності та її відображення у фінансовій звітності.

Система рахунків бухгалтерського обліку представлена типовим планом, в якому рахунки обліку групуються за економічним змістом, призначенням, структурою в систематизованому переліку.

План рахунків – це сукупність усіх рахунків з відповідними кодами. На теперішній час існують міжнародні плани рахунків:

- план рахунків англосаксонської моделі обліку;
- план рахунків Європейського Союзу;
- план рахунків організації Африканської єдності.

Основні принципи до побудови планів рахунків в бухгалтерському обліку:

1. Міжнародні вимоги до бухгалтерського обліку:
 - точне відображення майнового та фінансового стану;
 - правильність оцінки засобів і джерел;
 - наявність облікових періодів;

- постійність методів оцінки.

2. Визначення у плані рахунків їх категорій:

- балансові рахунки;

- рахунки для визначення результатів діяльності;

- рахунки управлінського обліку.

3. Методи визначення фінансових результатів діяльності:

- балансовий;

- витрати – випуск;

- управлінський;

- поєднання фінансового та управлінського обліку.

4. Виділення основних рахунків, субрахунків першого та другого порядків, аналітичні рахунки першого та другого порядків, кодування планів рахунків, який визначає: класи 1-5 (балансові рахунки); класи 6-7 (рахунки витрати – випуск); клас 8 (позабалансові рахунки); клас 9 (рахунки управлінського обліку); клас 10 (резерв для внутрішніх потреб).

Досвід обліку у зарубіжних країнах виділяє класифікацію рахунків за напрямками:

1. Класифікація рахунків за елементами, яка визначає основне бухгалтерське рівняння: $\text{Актив} = \text{Зобов'язання} + \text{Капітал}$ та виділяє рахунки активів, зобов'язань, капіталу, доходів, витрат.

2. Класифікація рахунків на групи за тривалістю використання цих рахунків:

- балансові (реальні) рахунки - рахунки активів, капіталу, зобов'язань;

- номінальні (тимчасові) рахунки - рахунки доходів, витрат, фінансових результатів.

Балансові рахунки мають залишки на кінець звітного періоду, на їх основі складається звіт про фінансовий стан підприємства. У свою чергу вони поділяються на такі підгрупи:

Рахунки активів

На рахунках, які є активними, відображається наявність та зміни (рух) активів підприємства за звітний період (основні засоби, нематеріальні активи, запаси, грошові кошти, дебіторська заборгованість тощо).

Рахунки зобов'язань

На цих рахунках, які є пасивними, відображається наявність та зміни зобов'язань підприємства за звітний період (кредиторська заборгованість за розрахунками з постачальниками, банками, іншими суб'єктами господарювання, працівниками тощо).

Рахунки власного капіталу

На цих рахунках, які є пасивними, відображається наявність та зміни власного капіталу підприємства за звітний період (статутний капітал, додатковий капітал, резервний капітал, нерозподілений прибуток тощо).

Номінальні (тимчасові) рахунки призначені для обліку витрат підприємства за їх елементами та доходів за їх видами, які є основою для складання звіту про прибутки та збитки. У свою чергу номінальні рахунки поділяються на такі групи:

Рахунки витрат

Це активні рахунки, які використовуються для обліку, накопичення витрат за їх елементами впродовж звітного періоду. Наприкінці звітного періоду витрати з цих рахунків переносяться на рахунок фінансових результатів, після чого ці рахунки закриваються і не мають залишків.

Рахунки доходів

Вони є пасивними рахунками і призначені для обліку доходів за їх видами (доходи від основної діяльності, фінансової діяльності, інвестиційної діяльності) впродовж звітного періоду. Наприкінці звітного періоду доходи з цих рахунків переносяться на рахунок фінансових результатів, після цього вони закриваються і не мають залишків.

3. Класифікація рахунків відповідно до форм фінансової звітності:

- рахунки Звіту про фінансовий стан (рахунки активів, зобов'язань, капіталу);

- рахунки звіту про прибутки та збитки (рахунки доходів, витрат, фінансових результатів).

Методика побудови плану рахунків у зарубіжних країнах визначається на законодавчому рівні. Практика бухгалтерського обліку виділяє такі основні методики побудови планів рахунків:

- послідовне розташування рахунків за групами, субрахунки не використовуються;

- рахунки поділяються на класи.

У країнах англо – американської системи бухгалтерського обліку відсутній єдиний план рахунків. Управлінський персонал цих країн, відповідно до своїх потреб самостійно визначає план рахунків, але такий власний план рахунків відповідає вимогам національних стандартів з бухгалтерського обліку та міжнародним стандартам. Кожний рахунок має свій номер і рахунки розташовані у певній послідовності, наприклад, рахунки активів розпочинаються з цифри 1 і мають нумерацію з 100 до 199, рахунки пасивів розпочинаються з цифри 2 і мають нумерацію з 200 до 299, рахунки власного капіталу і зобов'язань мають першу цифру 3 і нумерацію з 300 до 399, рахунки доходів це рахунки від 400 до 499, рахунки витрат мають нумерацію від 500 – 599.

На рис. 1.1. – 1.8 представлена інформація про структуру та зміст діяльності суспільної колегії Японії, характерні риси японського бухгалтерського обліку, схема формування національного плану рахунків у Франції, характеристика національної ради бухгалтерського обліку у Франції, зміст та вимоги, регулювання, особливості бухгалтерського обліку у Німеччині, номенклатура рахунків Німеччини.

Рисунок 1.1 – Структура та зміст діяльності Суспільної колегії

Рисунок 1.2 – Характерні риси японського бухгалтерського обліку

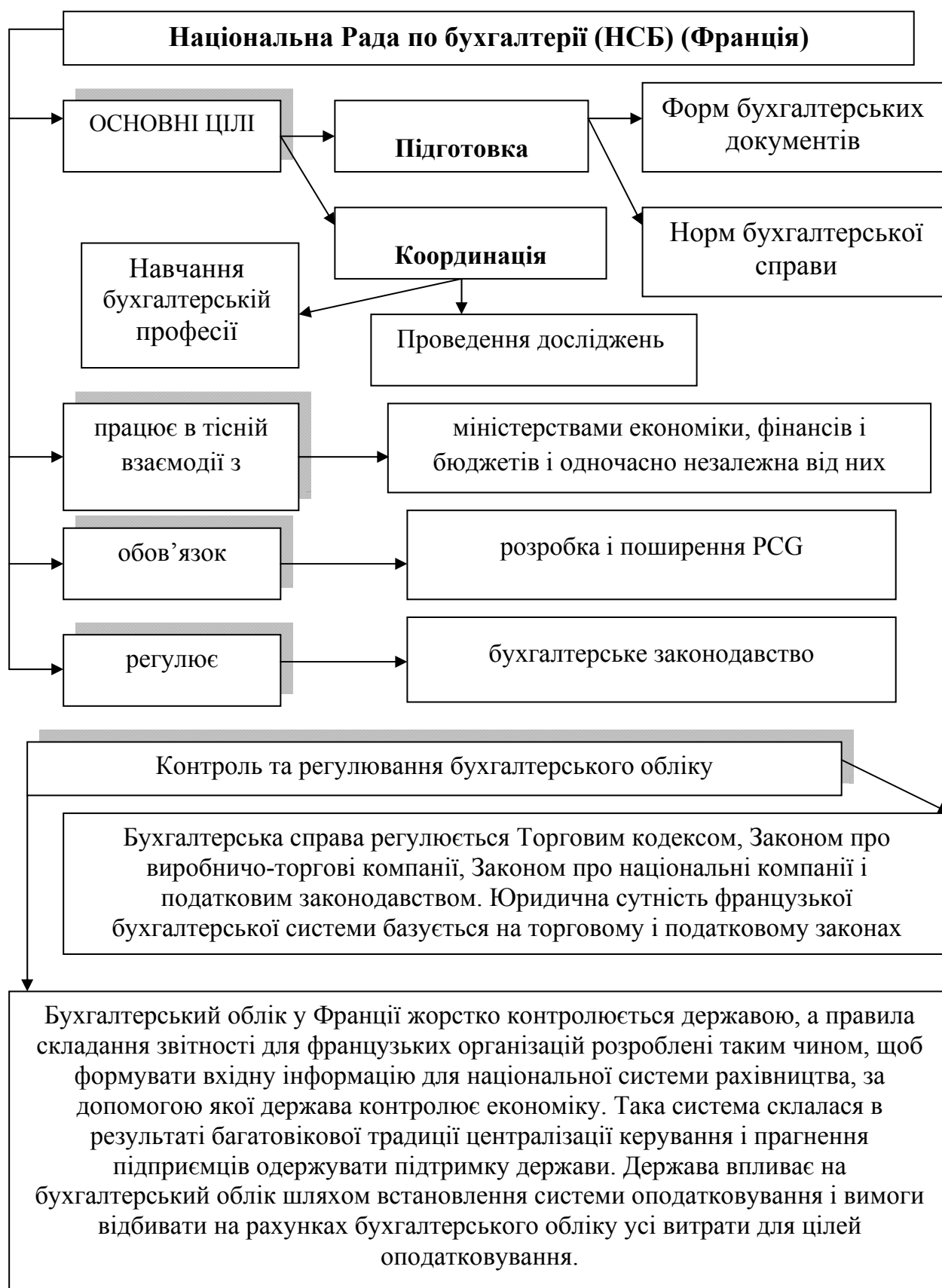

Рисунок 1.3 - Національна рада по бухгалтерії та контроль і регулювання бухгалтерського обліку (Франція).

Рисунок 1.4 - Задачі бухгалтерського обліку у Німеччині

Рисунок 1.5 - Вимоги до бухгалтерського обліку в Німеччині

Рисунок 1.6 - Регулювання бухгалтерського обліку Німеччини

Рисунок 1.7 - Схема особливостей бухгалтерського обліку в Німеччині

Рисунок 1.8 - Номенклатура рахунків Німеччини

1.7 Контрольні запитання

1. Надати характеристику елементам концептуальної основи обліку.
2. Пояснити принцип автономності.
3. Пояснити принцип безперервності діяльності.
4. Пояснити принцип достовірності.
5. Пояснити принцип собівартості.
6. Пояснити принцип нарахування.
7. Пояснити принцип реалізації.
8. Пояснити принцип обачливості.
9. Пояснити принцип постійності.
10. Надати визначення, порядок розробки міжнародних стандартів фінансової звітності.
11. Пояснити, як використовуються міжнародні стандарти в зарубіжних країнах і в Україні.
12. Наведіть структуру Ради з МСФЗ.
13. Надати характеристику основних шкіл бухгалтерського обліку.
14. Назвати моделі бухгалтерського обліку та їх характерні риси.
15. Назвати фактори впливу на системи бухгалтерського обліку.
16. Пояснити принципи і класифікацію міжнародної системи рахунків.
17. Надати характеристику плану рахунків Франції в порівнянні з планом рахунків України.
18. Пояснити переваги використання фінансових звітів, складених відповідно до МСФЗ.

1.8 Тести для самоконтролю

1. **Визначити якому принципу відповідає твердження «розмежування доходів і витрат між періодами та відповідності доходів звітного періоду з витратами, завдяки яким одержані ці доходи»:**
 - а) принципу постійності.

- б) принципу відповідності.
- в) принципу собівартості.
- г) принципу реалізації.

2. До складу якісних характеристик фінансових звітів не входить:

- а) зрозумілість;
- б) зіставність;
- в) доречність;
- г) облікова політика.

3. Покажіть відповідність основних характеристик облікової інформації до визначень шляхом внесення правильних літер в рядки зліва.

Визначення	Основні характеристики
_____ 1. Користувачі	а) порівняння з попередніми періодами та іншими підприємствами.
_____ 2. Обмеження корисності	б) корисність інформації – допомагає користувачам приймати кращі рішення.
_____ 3. Допоміжна якість	в) особи, що приймають рішення, потрібна фінансова інформація.
_____ 4. Мета	г) доречність, достовірність, зрозумілість.
_____ 5. Поріг визнання	д) суттєвість суми – не такі великі, щоб впливати на важливі рішення.
_____ 6. Якість інформації	е) вартість розробки та звітування менша, ніж цінність вигоди для осіб особами, які приймають рішення.

4. «Застосування обраної облікової політики протягом тривалого часу» - це принцип:

- а) періодичності;
- б) відповідності;
- в) постійності;
- г) автономності.

5. Міжнародний стандарт містить:

- а) об'єкт обліку, визнання об'єкту обліку, оцінку, відображення у фінансовій звітності;
- б) об'єкт обліку, визнання об'єкту обліку, оцінку, обрану облікову політику;

в) визнання об'єкту обліку, оцінку, відображення у фінансовій звітності;

г) об'єкт обліку, визнання об'єкту обліку, оцінку, відображення у примітках до фінансової звітності. фінансовій звітності.

6. За суб'єктивно-географічною ознакою виділяють моделі бухгалтерського обліку:

а) континентальна модель;

б) ісламська модель;

в) американська модель;

г) країни Європейського співтовариства.

7. До факторів впливу на системи національного бухгалтерського обліку соціального середовища вважають:

а) загальний рівень освіти;

б) значення інфляції;

в) вплив податкового законодавства.

8. Вся сукупність рахунків поділяється на :

а) балансові і номінальні рахунки;

б) балансові і позабалансові рахунки;

в) рахунки активів, номінальні рахунки;

г) балансові рахунки і рахунки доходів і витрат.

9. Баланс складається на основі залишків за рахунками:

а) балансовими;

б) номінальними;

в) доходів;

г) витрат.

10. На кінець звітного періоду мають залишки рахунки:

а) номінальні;

б) балансові;

в) рахунки доходів;

г) рахунки витрат.

11. Номінальні рахунки поділяються на рахунки :

- а) власного капіталу, зобов'язань;
- б) доходів і витрат;
- в) активів і власного капіталу;
- г) доходів і зобов'язань.

12. На кінець звітного періоду рахунки доходів і витрат:

- а) закриваються і не мають залишків;
- б) мають залишки і відображаються у Балансі;
- в) мають залишки і відображаються у Звіті про прибутки та збитки;
- г) мають залишки і відображаються у Звіті про власний капітал.

13. Якщо підприємство не має наміру ліквідуватися, фінансова звітність повинна відповідати принципу:

- а) нарахування;
- б) безперервності;
- в) обачності;
- г) достовірності.

14. Структура Ради з Міжнародних стандартів включає:

- а) дорадчу раду, РМСБО;
- б) консультативну групу, РМСБО;
- в) консультативну групу, дорадчу раду;
- г) комітет з тлумачень МСФЗ, Консультативну групу, дорадчу раду;
- д) консультативну групу, дорадчу раду, РМСБО, Комітет з тлумачень.

15. Комітет з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку заснований у:

- а) 1973 р.;
- б) 1963 р.;
- в) 1984 р.;
- г) 2001 р.